

Yabancılar Türkçe Öğretiminde İnsanlar Arası İlişkiler ve Sosyal Ortam

Arş. Gör. Murat AYDIN
Amasya Üniversitesi
Amasya/Türkiye
murat.aydin@amasya.edu.tr

ÖZET

İnsanlar arası ilişkileri sağlamadaki en başlıca unsur dildir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi de Türkiye'nin gelişmesiyle birlikte daha fazla önem kazanmıştır. Araştırmamızda dil öğretimi yöntemlerinden ve dil öğretimini bir kültür aracı olarak gören kültürel yaklaşımdan bahsedilecektir. Yabancılar Türkçenin öğretiminde günlük konuşma dilinin ve kültürel öğelerin kullanılması öğrenme sürecini olumlu yönde etkiler. Bu çalışmamızda insanlar arası ilişkilere çeşitli örneklerle değinilecektir. "Selamlaşma- Tanışma, Sevgi, Sosyal Hayat, Akrabalık, Deyimler, Fıkralar" gibi bazı konular Amasya'da okutmanlık yapan Amerikalılara öğretilmiş olup bazı uygulamalar sosyal ortamda gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Yabancılar Türkçe öğretimi, insanlar arası ilişkiler, dil, kültür.

ABSTRACT

Interpersonal Relations and Social Enviroment on Teaching Turkish to Foreigners

Language is the most essential factor to provide interpersonal relationships. Teaching Turkish as a foreign language has gained more importance with the development of Turkey as well. In this research, language teaching methods and cultural approach that language serves as a cultural tool will be mentioned. The using of daily language and cultural aspects in teaching Turkish to foreigners has positive effects on learning process. In this study, several samples of interpersonal relationships will be discussed. Some chapters as greetings-introduction, affection, social life, kindredship, idioms and jokes were taught to American lecturers who works in Amasya. And some practices were made in social enviroment.

Key Words

Teaching Turkish to foreigners, interpersonal relationship, language, culture.

Giriş

Toplumlar arası etkileşimin giderek artması, bilgi alışverişinin çok çabuk sağlanması insanların başka kültürleri ve milletleri merak etmesine ve onları tanımasına, dolayısıyla da o dilleri öğrenme ihtiyacı duymasına zemin hazırlamıştır. Bu sebepten dolayı yabancı dil öğretimi, büyük bir önem kazanmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimi önem kazanmaya devam etmektedir.¹ Dünyanın dört bir tarafındaki insanların Türkiye'ye ve Türk insanına olan ilgileri yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanının da son yıllarda daha hızla gelişmekte ve yaygınlaşmakta olduğunu göstermektedir. Ünalın'a göre dil, onu konuşan milletin hayat tarzının, en geniş anlamıyla kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği dönemlerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır.²

İnsanlar arası ilişkiler bir dili öğretirken üzerinde durulması gereken bir konudur. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılırken günlük hayatta kullanabilecekleri dilin öğretimi ile başlanması ve yaşayan dilin öğretiminin yapılması gerekir. Çünkü, dili öğrenen yabancı, toplum arasına karıştığında öğrendiklerinin uygulamaya dökülmeli ve çevresiyle doğru bir iletişim kurabilmelidir. İletişimden kopuk bir dil öğretimi, öğrenciyi çok çabuk dilden ve dolayısıyla kültürden uzaklaştıracaktır. Yabancılar Türkçe öğretirken yaşayan Türkçenin öğretilmesi çok önemlidir. Aksi takdirde yukarıda da değindiğimiz gibi öğrenciler içine girdikleri Türk toplumunda öğrendikleri Türkçe ile iletişim kurmakta zorlanacaklardır.

1. Yabancılar Türkçe Öğretimi

Günümüzde ülkeler arasındaki ilişkiler giderek artmıştır ve buna bağlı olarak yabancı dil öğretimi büyük önem kazanmıştır. Türkiye'nin dünyada ve özellikle kendi bölgesinde diğer ülkelerle olan ilişkilerini güçlendirmesi Türkçenin de yabancılar tarafından öğrenilmek istenen bir dil haline gelmesine yol açmıştır.

Tarihin bilinen ilk dönemlerinden bu yana gelişmiş, işlenmiş ve zenginleşmiş bir dil olarak karşımıza çıkan Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretimi konusunda yapılmış somut örnekler vardır.³

Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda söylenecek ilk örnek herkesin kabul ettiği, Kaşgarlı Mahmut'un kaleme aldığı Divanü Lugati't-Türk adlı eserdir.⁴

Günümüzde yabancılar Türkçe öğretimi konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Gerek Türkiye'de gerekse yurt dışında Türkçenin öğretimi adına çeşitli kurum ve kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Üniversitelerde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi anabilim dalında yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır. Yurt dışından Türkiye'ye üniversite okumak için gelen öğrenciler de Türkçeyi öğrenmekte ve kendi ülkelerine döndüklerinde Türkiye'nin ve Türkçenin birer temsilcisi olmaktadır. Gazi, Ankara, İstanbul, Ege vb. üniversitelerin bünyesinde kurulan Türkçe Öğrenim Merkezleri (TÖMER) yabancılar Türkçe öğretimi için kitap setleri oluşturmuştur. Ayrıca son zamanlarda yabancılar Türkçe öğretimi noktasında Yunus Emre Enstitüsü çalışmalar yapmaktadır. Açtığı yaz okulları ile yüzlerce yabancıya Türkçe öğretimi verilmektedir.

2. İnsanlar Arası İlişkiler

İnsanlar arası ilişkiler genel anlamıyla, bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünce ve davranış tarzlarını ifade eder. İnsanlar arası ilişkiler hakkında araştırma, inceleme, derleme yapan çeşitli bilim disiplini düşünürlerinin söyledikleri, yazdıkları gerçekten insanlar arası ilişkiler kavramına farklı boyutlar kazandırmıştır.⁵

Özdemir'e göre insan yaratılışı gereği sosyal bir varlıktır. Kişinin diğer insanlardan uzak, tek başına bir hayat yaşaması onun tabiatına aykırıdır. Çünkü insanın tek başına hayatın yükünü kaldırması çok zordur. Bu nedenle diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır. Allah Teâlâ (cc) Kur'an-ı Kerim'de insanların farklı ırklara, milletlere mensup olarak yaratılmalarının tanışmaları için olduğunu belirtir: "Ey insanlar, Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışasınız diye sizi milletlere, kabilelere ayırdık. Haberiniz olsun ki, Allah Teâlâ (cc) katında en şerefli, en takvalıdır. Muhakkak ki, Allah Teâlâ (cc), bilendir, her şeyden haberdardır." (Hucurat, 49/13). İnsan, hep başkalarıyla ilişki halinde olmak ister. Bu tanışmanın olabilmesi için de insanlar arasında birtakım ilişkilerin, etkileşimlerin olması kaçınılmazdır. İnsanlar, öncelikle birbirlerini tanıyacak, daha sonra da karşılıklı etkileşimler meydana gelecektir.⁶

İnsanlar arası etkileşimde başlıca unsur dildir. Dil, insanların duygularını ve düşüncelerini bildirmek için sözcüklerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma aracı olarak tanımlanabilir.⁷ Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde daha doğrusu dil öğretiminde söz varlığının önemi çok büyüktür. Aksan'a göre; "Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir."⁸

Bu çalışmamızda güzel dilimiz Türkçenin söz varlığında önemli bir yere sahip olan deyimler üzerinde duracağız. Daha sonra sevgi ve akrabalık konularından da bahsedip yabancılara Türkçe öğretiminde yaptığımız uygulamaları örnek olarak sunacağız.

Yöntem

Bu çalışmamız Amerika'dan Amasya Üniversitesi'ne Fullbright Programı kapsamında Okutman olarak gelen Kate Mclaughing ve Erin Elizabeth Dalvini ile işlenen "Selamlaşma- Tanışma, Sevgi, Şimdiki Zaman, Gelecek Zaman ve Dil Öğretiminde Video, Sosyal Hayat, Akrabalık, Deyimler, Fıkralar," konularıyla sınırlandırılmıştır.

Sınıf ortamında Amasya Üniversitesi'nde Türkçe öğrenen iki Amerikalı okutman ve bu dersi veren öğretmen arasında iletişimci yöntem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca konulara göre değişik sosyal ortamlarda uygulamalar yapılmıştır. Öğretmen, konular hakkında bilgi vermiş ve Türkçe öğrenen iki katılımcıya sorular sormuş ve örnek cümleler ve kelimeler söylemelerini istemiştir. Katılımcı-1 Kate Mclaughing ve Katılımcı-2 ise Erin Elizabeth Dalvini'dir.

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Yöntemler

Dil bir amaç değil, araçtır, asıl amaç yazılı ve sözlü iletişimi sağlamaktır. Kelimeler ve cümleler sadece bazı kavramları iletirler. Bu nedenle dilin kuralları yerine kullanımı üzerinde durulmalıdır.

Hengirmen'e göre yabancı dil öğretim yöntemleri şunlardır:⁹

1. Dilbilgisi-çeviri yöntemi
2. Doğal yöntem
3. Berlitz uygulaması
4. Direkt yöntem
5. İşitsel dilsel yöntem
6. Telkin yöntemi
7. Bilişsel yöntem
8. İşitsel-görsel yöntem
9. İletişimci yöntem
10. Seçmecî yöntem
11. Sokrates yöntemi

Yukarıda bahsedilen yöntemlerden biri olan iletişimsel yöntem günümüzde en çok rağbet gören ve uygulanan bir yöntemlerden biridir. Dilin sadece yapılardan oluşmadığını göstermek, dilbilgisi ve işlevleri ile birleştirerek öğretmek fikri neticesinde ortaya çıkmıştır. Öğrenciler dili, dil aracılığıyla iletişime geçerek öğrenirler. Sınıfta yapılan faaliyetlerin temel amacı gerçekçi ve anlamlı iletişimdir. İletişim, farklı dil becerilerinin birleştirilmesini içermektedir.¹⁰

Bizim çalışmamızda asıl bahsetmek istediğimiz yöntem ise kültürel yaklaşımdır. Dil, kültürün temeli, bir milletin dil ile ifade ettiği yazılı sözlü her şey kültür kavramına girer. Ayrıca dili yaratan hayat sosyal hayattır.¹¹ Kültür yaklaşımı dünyamızda 1920-1960 yılları arasında aktif yöntemle birlikte uygulanmıştır. Bu yaklaşımda dille- kültür ilişkisi kurulmuş, "Öğretilen bir dilin kültürü ve mantığı da öğretilmelidir." düşüncesinden hareketle kültürel amaçlara ağırlık verilmiştir. Dil öğretimi kültür aracı olarak görülmüş, önceki uygulamaların tersine dil bilgisi ve kelime öğretimi yerine metinler ön plana çıkarılmıştır. Metinlerde kültür kavramı üç alan birleştirilerek ele alınmıştır. Bunlar edebiyat, tarih ve coğrafya konularıdır. Öğrencilere verilen metinlerde edebiyat, tarih, coğrafya, atasözleri, genel kültür gibi konuların olmasına dikkat edilmiştir.¹²

Kültürel yaklaşım, bir dili öğretirken kültürünün de öğretileceği, farklı kültür ve uygarlıklarının birbirine tanıtılacağı, bireyler ve toplumlar arasındaki iletişimin daha sağlıklı olacağı ve kültürlerin öğrenilmesiyle birbirine olan ön yargıların azalacağı bir dil öğretim yöntemidir.¹³

Bulgular ve Yorumlar

a. Tanışma, Selamlaşma

Bir insanla iletişim kurmada ilk yaptığımız selamlaşmadır o yüzden Türkçe kitaplarında en başta işlenen konu selamlaşma ve tanışmadır. "Merhaba, nasılsınız?, İsminiz ne?, Hoş geldiniz, günaydın, memnun oldum," gibi kitaplarda yer alan selamlaşma ve tanışma ifadelerinden farklı olarak günlük hayatta sıkça kullandığımız bir ifadeyi Katılımcı-1 öğretmene sormuş ve bunun uygulaması

yapılmıştır. Bu ifade "Selamün aleyküm" ve karşılık olarak da "Aleyküm selam"dır. Bir başka örnek ise "selam söyle" ve karşılık olarak verebileceğimiz "aleyküm selam" ya da "baş üstüne" ifadeleridir. Bu ifadelerin kitaplara konup konmaması tartışma konusudur. Ayrıca güzel Türkçemizde yer alan "hoş geldin" sözünün karşılığı olan "hoş bulduk" ifadesi İngilizcede yer almamaktadır.

Öncelikle selamlaşma ve tanışma ifadeleri öğretilmeli ayrıntıya ise daha sonraki haftalarda girilmelidir. Uygulama olarak bazı öğretim üyelerinin odaları ziyaret edilip tanışma ve selamlaşma konuları pekiştirilmiştir.

b. Sevgi

Sevgi nedir? Tanımlanabilir mi? Yoksa sadece yaşanarak mı öğrenilir? Sönmez'e göre bu sorulara tutarlı cevap vermek sanıldığı kadar kolay değildir. Bilim adamları, sanatçılar, düşünürler sevgiyi değişik biçimde tanımlamışlar ya da açıklamaya çalışmışlardır¹⁴. Sevgi, Güncel Türkçe Sözlük'te; "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" olarak tanımlanmıştır. Sevgi, hoş giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu. Türü biçimleri: a. Karşı cinse karşı duyulan sevgi. b. Çocuğa karşı duyulan sevgi. c. Bir nedene dayandırılmayan duygudaşlık d. Uzun süre içinde oluşup gelişen kişisel gönül dostluğu. e. Doğaya vb. lerine duyulan sevgi olarak yer almaktadır.¹⁵

Türkçe öğrenen katılımcılar sevgi sözcüklerini öğrenmek istemişler bu doğrultuda onlara "canım, tatlım, balım, böceğim, aşkım, sevgilim" gibi sevgi içeren sözler öğretilmiştir. Sonrasında ise "yârim" kelimesi öğretilmiş örnek olarak Amasya'da dillere destan bir aşk yaşamış olan Ferhat ve Şirin verilmiştir. Bunun yanında Leyla ile Mecnun ve Batı kültüründen de "Rapunzel ile Prens" örnek olarak verilmiştir.

Daha sonra ise "Neyi seviyorsun?" sorusu katılımcılara yöneltilmiş,

K1 "Ailemi seviyorum."

K2 ise "Amasya'yı seviyorum."

cevaplarını vermişlerdir. Sevmek eyleminin hoşlanmak, hoşuna gitmek anlamlarını da içerdiği öğretilmiş ve bunun üzerine,

K2 "Çikolatayı ve çayı seviyorum." cümlesini söylemiştir.

Hangi Türk yemeklerini seviyorsun? sorusuna cevap olarak

K2: Mantı, İskender kebabı, karnıyarık, kuru fasulye, fırında beyti kebabı

Hangi Türk tatlılarını seviyorsun sorusuna ise;

K1: Baklava, sütlaç, künefe, kadayıf, şekerpare cevaplarını vermiştir.

En son tatlılar ile ilgili konuşulduktan sonra ara verilmiş ve verilen bu arada Türkçe öğretmeni K1 ve K2 ile Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi bölümü öğrencilerinin Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında hazırlamış olduğu "kermes"e katılmış ve öğrencilerle sohbet etmiş ve oradaki Türk mutfağının birbirinden leziz örneklerinin tatlarına bakmışlardır. Kermestekiler "tavuk göğsü, sütlaç, yaprak sarması, börek, kısır, mantı..."

Burada katılımcılar üniversite öğrencilerinin staj yaptıkları okuldaki ortaokul öğrencilerine olan sevgilerini onlar için düzenledikleri kermesle göstermiş olduklarına şahit olmuşlardır.

Ders kitabı olarak kullanılan “Yabancılar İçin Türkçe” kitabında yer alan yiyecekler ve içecekler konusu uzman öğretici tarafından bir oyun şeklinde pekiştirilmek istendi. Katılımcılar sevdikleri yiyecek ve içeceklerden toplam dokuz tanesini bir tablo içine yazdılar. Dersin uzman öğreticisi bilgisayar ortamında bir sunu hazırladı ve tombala oyunu gibi tek tek yiyecek ve içecekleri duvara yansıttı. Öğretmen, sunuda çıkan yiyecek veya içeceklerin katılımcıların kendi tablosunda yer alması halinde üzerlerine işaret koymalarını ve ilk kimin tablosu tamamlanırsa o kişinin oyunu kazanacağını belirtti. Yabancılar İçin Türkçe kitabında yer alan yiyecekler ve içecekler şunlardır:¹⁶

Yiyecekler: ekmek, makarna, şeker, bisküvi, peynir, yumurta, yoğurt, reçel, tavuk, balık, kıyma, sucuk, portakal, mandalina, karpuz, kavun, şeftali, elma, kiraz, üzüm
İçecekler: su, süt, meyve suyu

Örnek bir tablo:

Yoğurt	su	şeker
Karpuz	tavuk	süt
Makarna	üzüm	portakal

Sevgi türlerinden biri de Allah sevgisidir. Türk Tasavvuf edebiyatımızda yer alan şiirlerimiz Allah sevgisi ile doludur. Kültürel unsurlarımızın mihenk taşlarından biri olan Yunus Emre’nin “Aşkın Aldı Benden Beni” şiirini öğretmek bu sevgiyi gözler önüne sermiş oluruz. Aynı zamanda bu şiir seslendirilmiş ve video klibi çekilmiştir. Bu video klipler de öğrencilere izletilerek daha kalıcı bir öğrenme gerçekleştirilebilir.

Yabancıların yeni öğrendiği dildeki bir şarkıyı, ezgiyi veya türküyü söylemeye çalışması veya mırıldanması hem etrafındaki o dilin konuşucularını hem de kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayacaktır.

Aşkın Aldı Benden Beni

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü

Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene Ver anları
Bana seni gerek seni
YUNUS EMRE¹⁷

Ayrıca müzikli öğretime bir parantez açmak gerekir. Yunus Emre'nin bu güzel şiiri şarkı öğretilmesi ve kalıcı ve zevkli bir öğrenmenin sağlanması adına "verilen kelimeleri kullanarak boşlukları doldurma, kelimeleri şarkıya göre eşleştirme, verilen kelimeleri şarkıya göre sıralama" vb. etkinlikler yapılabilir.¹⁸

Yabancılar Türkçe öğretiminde dönüt almak da çok önemlidir. Örnek olarak sevgi konusu işlendikten ve değişik uygulamalar yapıldıktan sonra ev ödevi verilebilir. Öğrencilere bir sonraki ders için en sevdiği eşyayı ya da en sevdiği kişinin fotoğrafını getirmeleri ve o nesne veya kişi hakkında bilgiler vermeleri istenir. Bu uygulamada sonuca yönelik atılacak olan doğru adımlardan biridir.

c. Sosyal Hayat

Gazi TÖMER'in Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabındaki "Markette Alışveriş" adlı okuma parçası derste işlenmiş ve uygulama olarak da fakültenin yakınındaki bir markete gidilmiş ve iki katılımcıya da ellerine alışveriş sepetini almaları istenmiştir.¹⁹ Daha sonra öğretmen bir yiyecek veya içecek ismi söylemiş, katılımcılar da o yiyeceği veya içeceği reyonlarda arayıp bulmaya çalışmış ve sepetlerine atarak bir nevi oyun şeklinde yapılan bu etkinliğe devam etmişlerdir. Bazen marketteki diğer müşterilerle de diyaloga geçmişler ve sosyal ortam oluşmuştur. Alışveriş yapılmış ve en sonunda kasiyerle diyaloga geçilmiştir. Öğretmen bu süreçte katılımcılara karışmamış ve kasiyerle konuşmalarını takip etmiştir. Daha önceki haftalarda telefoncuya gidilmiş yine uygulama yapılmıştır. Resmî işlemlerle ilgili bir uygulamada personel daire başkanlığında yapılmış "imza, dilekçe, vergi, evrak" vb. kelimeler öğretilmiştir. Ayrıca nesnelerle birlikte en çok kullanılan 100 Türkçe fiil, İlyas Göz'ün Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı kitabından yararlanılarak öğretilmeye çalışılmıştır.²⁰ Fiiller öncelikle sınıf ortamında canlandırma yöntemiyle gösterilmiş ve her ders için yirmişer fiil ödev olarak verilmiştir.

ç. Akrabalık

Akraba tanım olarak Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler" olarak geçmektedir.⁷ Akrabalık da akraba olma durumu olarak tanımlanabilir. Kültürümüzde aile yapısının sağlam olması, geniş aile kavramının geçmişten günümüze kadar devam etmiş olması bir çok akrabalık isminin dilimizde yer almasını sağlamıştır.

Türkçe dersinde öncelikle en yakın akrabalar olan ailedeki akrabalık isimleri öğretilmiş ve bu konu ile ilgili şu cümleler kurulmuştur:

K1: "Ailem Amasya'ya geldi. Annem, babam ve kız kardeşim geldi."

K1: cümlesinin devamında ise "Erkek kardeşimle İtalya'da görüştük." demiştir.

K2: " Annem, babam, büyük babam ve büyük annem Mayıs'ta Amasya'ya gelecek." cümlesini söylemiştir.

Öğretmen iki katılımcıya da baba, anne ve kardeşlerinin adını, yaşını ve ne iş yaptıklarını sormuş ve cevaplarını almıştır.

Daha sonra soyağacı çalışması yapılmıştır. Öğretmen tahtaya, iki katılımcı da defterlerine kendi soyağaçlarını çizmişler ve öğretmenin yönlendirmesiyle akrabalık isimlerini öğrenmişlerdir.

Öğretilen akrabalık isimleri:

anne, baba, erkek kardeş, kız kardeş, ağabey (abi), abla, amca, dayı, teyze, hala, dede, nine, babaanne, anneanne, oğlan, kız, torun, yenge, enişte, kuzen, amca oğlu, dayı oğlu, teyze oğlu, hala oğlu, amca kızı, dayı kızı, teyze kızı, hala kızı, yeğen, baldız, görümce.

Bunun yanında Türkiye'de insanların akrabalarına sadece akrabalık isimleriyle hitap etmelerine karşın Amerika'da ise akrabalık isimleriyle birlikte birinci isimleriyle hitap etmeleri örneği dile getirilmiştir.

Bu konuda K2, Rayıl isimli dayısına "Rayıl Dayı" diyerek seslendiğini K1 ise birçok teyzesi ve halasının olduğunu bunlardan birini örnek verecek olursak Lusi teyzesine teyze değil de "Lusi Teyze" olarak seslendiğini dile getirmiştir.

Akrabalık isimleri ile ilgili bir akrostiş çalışması yaptırılmış ve her katılımcı kendi isminin ilk harflerinden örnek olarak birer tane akrabasının ismini yazmış ve sınıfa sunmuştur.

d. Deyimler

Deyimler; "genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleri, tabir" olarak tanımlanır.¹⁵ Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde deyimler çok iyi öğretilmelidir. Çünkü, günlük kullanımda deyimlere çok fazla yer vermektediriz. Yabancı biri, Türkçedeki deyimleri iyi kullandığında insanlarla çok daha rahat iletişim kurabilmektedir. Burada önemli olan, kelimeleri hangi metinlerde ne şekilde kullanacağımızdır. Yaşantılardan kopuk olarak dil öğretilmeye kalkılırsa o zaman ne dil ne de kültür tam olarak öğretilir. Yabancılar öncelikle insanlığın genel değerleri, ortak yönleri üzerinde Türkçe öğretmeye başlamak gerekir.²¹

Yabancılar Türkçe öğretimi kapsamında deyimler konusuna giriş yapıldı. Bu bağlamda Katılımcı 1 ve 2'ye üç tane deyim anlatıldı. Bunlar "leb demeden leblebiyi anlamak, foyası ortaya çıkmak, pabucu dama atılmak" deyimleridir. K1 ve K2 bu deyimler anlatıldıktan bir gün sonra ise Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Türkçe Öğretmenliği 4. Sınıf öğrencilerinin Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersini izlediler. Yukarıda bahsi geçen üç tane deyim son sınıf öğrencileri drama yöntemiyle şu şekilde canlandırdılar:

- a. Leb demeden leblebiyi anlamak (daha söze başlanırken ne demek istenildiğini çabucak anlamak): Öz Yeteneksizsiniz isimli bir yarışması

düzenlenir. Programın sunucusu Macun Kaplıcalı ilk yarışmacı Arif Sahuri'ye çeşitli sorular sorar. Arif Sahuri 1928, 2012 gibi tarihlerin geçtiği cevapları ile yarışmayı tamamlar. Daha sonraki yarışmacı Orhan Tekin ise sorulan bütün sorulara cevap verir. Sorulan her soruyu bilir. Hatta en son, sunucu "çe" der hemen "çekirdek" diyerek tamamlar, sunucu "ke" dedi "kelebek" diyerek tamamlar ve en sonunda sunucu "leb" demeden "leblebi" der, yarışma ve bu deyimle ilgili drama oyunu sona erer.

- b. Foyası ortaya (meydana) çıkmak (bir olay dolayısıyla bir kimsenin kötü niteliği ortaya çıkmak) : Turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği bir beldede Cabbar isimli bir dolandırıcı yalan yanlış bilgilerle turistleri dolandırmaktadır. Sözde turist rehberi olan Cabbar o turistik yöreyle ilgili derin bilgilere sahip olan birine denk gelir ve bu bilinçli kişi ona turist rehberliği kartı olup olmadığını sorar ve en sonunda Cabbar'ın foyası ortaya çıkar.
- c. Pabucu dama atılmak (kendinden üstün birinin çıkmasıyla gözden düşmek): Bu deyimle ilgili olan dramada ise malum "Kül Kedisi" masalı birkaç isim değişikliğiyle canlandırılmıştır. Amasya Kralı Arturyus sarayda düzenlenen eğlencede aşık olduğu Sibelüs'ü en sonunda bulur ve saraydaki Zeynebüs'ün pabucu dama atılmış olur.

Dersten sonra Türkçe öğretmeni, K1 ve K2'nin görüşlerini almıştır.

K2: Deyimleri drama dersinden sonra daha iyi anladım.

K1: Şimdi anladım.

cevabını vermiştir. Örneklerden de anlaşılacağı gibi uygulaması yapılan deyimler daha kalıcı bir şekilde öğretilmiştir. Deyimler Türk milletinin günlük hayatında sıkça kullandığı söz varlıklarımızdan biridir. O yüzden yabancılar her ne kadar çok deyim bilir ve bu deyimleri kullanırsa sosyal ortamlardaki sohbetlerde kendilerini daha iyi hissedecekleri aşikârdır.

e. Fıkralar

Fıkra, "kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik" olarak tanımlanmaktadır.¹⁵

"Nasreddin Hoca söylediklerine ve kendisine mal edilen nüktelere bakılacak olursa büyük bir halk eğitim filozofudur. Toplumdaki her şey onun dikkatini çeker, o çok iyi bir gözlemcidir. Tatlı dilli, güler yüzlü, alçak gönüllüdür. Mizahçı, hazırcevap olan Nasreddin Hoca aynı zamanda sade bir hayat süren son derece gerçekçi bir eğitimcidir."²²

Nasrettin Hoca fıkralarının ve nüktelerinin yabancılara Türkçenin öğretiminde çok önemli bir işlevi vardır. Nasrettin Hoca fıkralarının kısa olması ve çarpıcı sözler içermesi adeta taşı gediğine koyması dil öğretimi açısından önemli bir unsurdur. Çünkü, dile yabancı olanlar, özellikle temel seviyede Türkçeyi öğrenirken uzun metinlerden hoşlanmazlar. Kısa ve iletişime dayalı metinler, dil öğrenenlerde öğrenme isteğini artırır ve o dilin daha kolay ve kalıcı öğrenilmesini sağlar.²³

Biz de bu fıkra çalışmasında “Konuları bilmece haline getirerek sunmak” ile ilgili fikrayı katılımcılara anlatmaya çalıştık:

Konuları bilmeceler haline getirerek sunmak, öğrenmeye karşı ilgiyi artırır ve öğrencilerin güdülenmesini sağlar. Ayrıca konu üzerinde öğrencilerin düşünmelerine sebep olur. Bu konuyla ilgili Nasreddin Hoca'nın şu nüktelerini verebiliriz.

Bir gün Hoca'ya, çarşıda tesadüf ettiği ahababı, cebini göstererek:

- Hoca, cebimde ne olduğunu bil bakayım... Eğer bilersen ondan sana bir kayganalık veririm.

Hoca kendisini naza çekmez. Hemen mühim bir bilmece halledecekmiş gibi:

- Canlı mı, cansız mı?... Yenir mi, yenmez mi? diye ipucu ister.

Ahababı:

- Cansız ise de canlanır; yenir.

Cevabını verir. Hoca biraz düşündükten sonra:

- Şeklini biraz tarif et, bir ipucu talebinde daha bulunur.

Soru sahibi de:

- Dışı beyaz ve içi sarıdır, deyince, Hoca hemen sevinçle:

- Bildim! Bildim! Şalgamı soymuşlar, ortasını oymuşlar ve içine de havuç koymuşlar... diye bağırır.

Nasreddin Hoca bu nüktesinde, bilmeceye başka bir bilmece ile karşılık verir. Bu Hoca'nın bilmece konusunda gerçekten ne kadar yetenekli olduğunu gösterir.²²

Yabancılarla Türkçe öğretiminde bilmece yöntemini kullanma, bilmece ile derse başlama öğrencilerde merak uyandıracak, dersi daha dikkatli dinlemelerini sağlayacaktır. Örneğin; öğretmen sınıf eşyaları konusunu ve yiyecekler konusunu anlattıktan sonraki derste sınıfa gelir ve elindeki çantasını göstererek “Çantada ne var?” sorusunu bütün sınıfa yöneltir. Öğrenciler de çantada ne olduğunu bilmek için öğrendikleri sınıf eşyalarını söyler ve daha sonra öğretmenden ipucu ister. Öğretmen, öğrencilerin bilmesini istediği nesnenin yenebilir olduğunu söyler çantada sakladığı şekeri bir öğrenci bilene kadar değişik ipuçlarıyla anlatır. En sonunda bilmeceyi bilen öğrenciye şekeri hediye olarak verir.

Ayrıca Nasreddin Hoca'nın göle maya çalması ile ilgili fıkrası da anlatılır ve Nasreddin Hoca'nın ne kadar pratik zekaya sahip ve nüktedan kişiliği bir kültür unsurumuz olarak verilen değer anlatılmış olur.

Diğer bir fıkra karakterimiz olan Temel ile ilgili bir fıkra da anlatılır. Kendisini zor durumdan kurtaran Zoro'yu Züpermen sanması gibi. Bu fıkra ile Batı kültürüne ait bir karakter de kullanılmıştır.

Sonuç

Türkiye'nin ülkeler arasında özellikle bölgesindeki etkisinin artması ve çekim merkezi haline gelen bir ülke olmaya başlaması Türkçenin de aynı derecede etkisinin ve gücünün arttığını göstermektedir. Buna bağlı olarak gerek Türkiye'de gerekse yurtdışında Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısı giderek artmaktadır. Yabancılarla Türkçe öğretimi yapılırken bu güzel dilimizi basit, sık, günlük konuşma dilinden uzak ve kültürel unsurlardan yoksun bir şekilde değil, aksine birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, tarihten gelen köklerle dünyanın önemli bir bölümünde tasarrufu bulunan zengin kültürümüzle yapmalıyız.

KAYNAKÇA

1. PEHLİVAN, F. (2007) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kùltürler Arası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
2. ÜNALAN, Ş. (2002) *Dil ve Kùltür*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
3. KARAKUŞ, İ. (2006) *Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
4. GÖÇER, A ve MOĞUL, S. (2011) Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış, *Turkish Studies*, 797-810.
5. SAYMAZ, İ. (2003) Üniversite Öğrencilerinin Kùşilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
6. ÖZDEMİR, A. (2006) Kuran'da İnsanlar Arası İlişkiler ve Sosyal Değerler, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya
7. TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ (1998)
8. AKSAN, D. (1995) *Her Yönüyle Dil*, 5.bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
9. HENGİRMEN, M. (1993) *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*, Ankara: Engin Yayınları, S. 12
10. YAYLI, D. ve BAYYURT, Y. (2009) *Yabancılar Türkçe Öğretimi*, Ankara: Anı Yayıncılık
11. KAPLAN, M. (2006) *Kùltür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları, S. 151
12. GÜNEŞ, F. (2011) Dil Öğretimi Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 8/15, S. 123-148
13. AKTAŞ, T. (2007) Yabancı Dil Öğretiminde Kùltürlerarası Yaklaşım, Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi, Ankara
14. SÖNMEZ, V. ve SOLAK, A. (2006), *İnsan İlişkileri ve İletişim*, Ankara: Hegem Yayınları
15. TÜRKÇE SÖZLÜK (2005) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
16. MİRİCİ, İ.H. , SAKA, F.Ö., İLTER, B.G , GLOVER, P. (2007) Yabancılar İçin Türkçe, Ankara: Gazi Kitabevi
17. ÖZTELLİ, C. (1997) *Yunus Emre Yaşamı ve Bütün Şiirleri*, İstanbul: Özgür Yayınları
18. TAŞDEMİR, E., BİLKAN, N., CAN, H., (2004) *Pratik Türkçe Öğretim Teknikleri*, İstanbul: Dilset Yayınları
19. GAZİ TÖMER (2006) *Yabancılar İçin Türkçe 1*, Ankara: Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları No:2
20. GÖZ, İ. (2003) *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları
21. BARIN, E. (2004) Yabancılar Türkçe Öğretiminde İlkeler, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 19-30, Sayı: 1
22. ÖZBEK, A. (2004) *Bir Eğitimci Olarak Nasreddin Hoca*, Konya: Esra Yayınları
23. BARIN, E. (2008) Yabancılar Türkçenin Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri, *Türk Yurdu*, 255, 61-63.